

El català a les aules: avaluació de les propostes de política lingüística educativa dels partits polítics a Catalunya (2019-2021)

Catalan in schools. An analysis of the language policy proposals in education made by the political parties in Catalonia (2019-2021)

Joana PENA-TARRADELLES i Elisenda BERNAL¹
Universitat Pompeu Fabra

Data de recepció: 8 de gener de 2021

Data d'acceptació: 25 de març de 2021

RESUM

Actualment, hi ha diversos punts de vista sobre el model lingüístic educatiu català i el debat entre defensors i detractors del model de conjunció en català és molt viu, sobretot als cercles polítics: tots els partits catalans s'hi han posicionat a favor o en contra i han presentat diferents propostes de política lingüística. Així, l'objectiu d'aquest estudi és analitzar i comparar aquestes propostes per determinar quina és més adequada al nostre context sociolingüístic. Ara bé, com que per fer aquesta avaluació calen unes bases teòriques, la primera part de l'article inclou també una introducció que resumeix el procés de recuperació del català a l'escola i la segona conté una síntesi de la metodologia que s'ha de seguir per analitzar una política pública. Això ens permet presentar, a la tercera part, l'avaluació de les diverses propostes polítiques, agrupades en tres blocs: els partits que consideren que el model de conjunció en català és injust perquè desfavoreix la població castellanoparlant i impedeix l'aprenentatge del castellà i de l'anglès; els que no s'hi oposen, però pensen que cal flexibilitzar-lo per compensar dèficits lingüístics i donar més pes a les terceres llengües, i els que el defensen perquè creuen que és l'únic model viable per garantir els drets de tots els ciutadans. Els resultats d'aquesta anàlisi mostren que aquest model, tot i no ser perfecte, continua sent el més just i permisible per preservar l'equilibri i l'harmonia de la nostra societat.

PARAULES CLAU: anàlisi de polítiques lingüístiques, planificació lingüística, escola en català, model de conjunció en català.

ABSTRACT

At present there are different views regarding the Catalan educational linguistic model and the debate between defenders and detractors of the Catalan conjunction model is quite intense, especially in political circles: all the Catalan political parties have taken a stand for or against it and have presented different language policy proposals. Consequently, the purpose of this study is to analyse and compare these proposals in order to establish which one is the most

CORRESPONDÈNCIA: Joana Pena-Tarradellas. Universitat Pompeu Fabra. Facultat de Traducció i Interpretació. Carrer de Roc Boronat, 138. 08018 Barcelona. A/e: joana.pena.estudis@gmail.com.

1. Professora agregada Serra Húnter.

appropriate in our sociolinguistic context. However, since this evaluation requires theoretical foundations, the first part of this paper also includes an introduction summarising the recovery process of Catalan in schools and the second part contains a synthesis of the methodology that needs to be followed to analyse a public policy. This allows us to present, in the third part, an evaluation of the different political proposals, grouped into three blocks: the parties which consider the Catalan conjunction model to be unfair because it puts the Spanish-speaking population at a disadvantage and prevents children from learning Spanish and English; the parties which are not against it but which think it should be made more flexible to compensate for linguistic deficits and to lend greater importance to third languages; and the parties which defend the model because they believe that it is the only viable one to guarantee the rights of all citizens. The results of this analysis show that although this model is not perfect, it still remains the fairest and most permissible one for preserving the balance and harmony of our society.

KEYWORDS: analysis of language policies, language planning, schooling in Catalan, Catalan conjunction model.

1. INTRODUCCIÓ

Malgrat la repressió que el català va patir durant el franquisme, als anys seixanta, en l'àmbit educatiu, l'Escola de Mestres Rosa Sensat i Òmnium Cultural van emprendre un moviment de recuperació que volia aconseguir que no se separés els alumnes en aules diferents per raó de llengua i que en acabar els estudis tothom sabés català i castellà. Tot i la coincidència d'objectius, Rosa Sensat apostava pel bilingüisme escolar (classes en català i castellà a la vegada perquè tothom estudiés en la seva llengua a la mateixa aula), mentre que Òmnium creia que el català havia de ser l'única llengua vehicular (Mayans, 2014). A poc a poc, el règim franquista es va obrir i, a principis dels anys setanta, alguns centres van introduir el català de manera no clandestina (Arenas, 2007). En aquesta línia, vuit anys després es va promulgar el Reial decret 2092/1978, que incorporava el català a l'escola, per bé que amb restriccions. Un any més tard, es va aprovar l'Estatut d'autonomia de Catalunya, que transferia la competència en ensenyament a la Generalitat i li permetia disposar de més mecanismes per potenciar el català.

Tot i els esforços que es van fer per normalitzar-lo, el 1981, la majoria de centres encara feien classe en castellà i els castellanoparlants gairebé no aprenien català (Departament d'Ensenyament, 2015). Conseqüentment, el 1983 es va aprovar per unanimitat la Llei 7/1983, de 18 d'abril, de normalització lingüística, que apostava pel model de conjunció en català d'Òmnium i que va ser impulsada pel Partit dels Socialistes de Catalunya (PSC), amb el suport del Partit Socialista Unificat de Catalunya (PSUC) i el món educatiu, ja que Esquerra Republicana de Catalunya (ERC), Convergència Democràtica de Catalunya (CDC) i Centristes de Catalunya-UCD (CC-UCD) inicialment volien una doble xarxa que separés l'alumnat segons la llengua materna (Vila, 2013). Gràcies a aquest consens i a les normatives que es van aprovar després, el català es va implantar lentament a l'escola. Ara bé, com que només es dictaven uns

límits màxims i mínims, no s'establia un únic model d'escola i n'hi havia de diferents segons les hores de castellà i català que s'hi feien (Vila, 1991). Entre aquests hi havia les escoles unilingües catalanes, que aplicaven el model de conjunció i només feien en castellà el mínim establert. D'aquesta manera van sorgir els centres amb immersió lingüística: escoles amb un 70 % o més de castellanoparlants que van voler que els nens visquessin immersos en català perquè n'obtinguessin el mateix nivell que tenien de castellà (Pradilla, 2016). Finalment, el curs 1992-1993, la Generalitat va establir com a únic model el de conjunció en català, que es va consolidar el 1998 amb l'aprovació per majoria de la nova llei de política lingüística.

A pesar d'aquest ampli consens, a finals dels anys noranta van sorgir les primeres veus crítiques amb aquest model, però la Sentència 337/1994, de 23 de desembre, del Tribunal Constitucional (TC) el va avalar establint que la Constitució espanyola no recull el dret dels pares a escollir la llengua d'ensenyament i que era legítim que el català fos el centre de gravetat per assegurar la normalització lingüística, la integració i la cohesió social (*Anuaris.cat*, 2014; Puig, 1995). D'aquesta manera, el TC va privilegiar la normalització per sobre de l'article 26 de la Declaració Universal dels Drets Humans, segons el qual els pares tenen dret a escollir el tipus d'educació dels fills. Tot i aquest pronunciament, a partir de la publicació de la Sentència 31/2010, sobre l'Estatut d'autonomia, la pressió judicial al model de conjunció va anar augmentant (Pons, 2014; Pradilla, 2016; Padró, 2016) fins que, el 2014, el Tribunal Superior de Justícia de Catalunya va emetre diverses resolucions que obligaven a fer un 25 % de les hores en castellà als centres on alguna família ho demanés.

Avui en dia, les pugnes entre defensors i detractors del model de conjunció en català continuen i, fins i tot dins dels sectors favorables, hi ha debat sobre si cal adaptar-lo. En aquesta línia, el 2018, el Departament d'Ensenyament, gestionat per ERC, va presentar el document *El model lingüístic del sistema educatiu de Catalunya*, en què s'aposta per actualitzar el model actual donant flexibilitat als centres per adaptar el projecte lingüístic a l'entorn sociolingüístic i, si cal, en entorns de «catalanització plena», introduint «blocs de continguts curriculars en castellà» (Departament d'Ensenyament, 2018: 30). Aquesta polaritat d'opinions sobre el futur del model lingüístic educatiu fa plantejar-se quina opció és més adequada. Per trobar-hi resposta, presentem una anàlisi de les propostes de política lingüística educativa formulades pels partits polítics catalans entre 2019, en què es van fer les últimes eleccions estatals, i 2021, amb els darrers comicis autonòmics.

2. METODOLOGIA

Gazzola (2014) defineix la política lingüística com un tipus de política pública, cosa que implica que el procés d'intervenció sempre s'inicia amb la detecció d'un problema públic que cal solucionar (1) i que, per tant, cal analitzar i establir-ne la naturalesa (2) per proposar diverses solucions (és a dir, diverses polítiques públiques) i comparar-les (3). Generalment, en aquest punt comença l'avaluació, ja que per triar una solució (4) i implementar-la (5) cal fer una avaluació *ex ante*, és a dir, analitzar cada opció de for-

ma predictiva. Un cop acabada la implementació i obtinguts els resultats, es fa una avaluació *ex post* (6) per valorar-los i determinar si ha estat la solució correcta per millorar les polítiques que s'aplicaran (7) quan torni a sorgir un problema (8).²

Per a aquest treball, atès que s'analitzen unes mesures que encara no s'han aplicat, s'opta per l'avaluació *ex ante*, segons la qual, primer, per definir el corpus d'anàlisi, es miren les solucions escollides —és a dir, les propostes de política lingüística dels partits extrems dels programes electorals i, secundàriament, d'entrevistes i articles— per resoldre els problemes detectats (4); a continuació, es dedueixen quins són aquests problemes (2), i, finalment, s'avaluen les propostes amb els criteris que presentem a continuació (7).

2.1. Els criteris i les preguntes d'avaluació

Gazzola (2014) destaca quatre criteris d'avaluació:

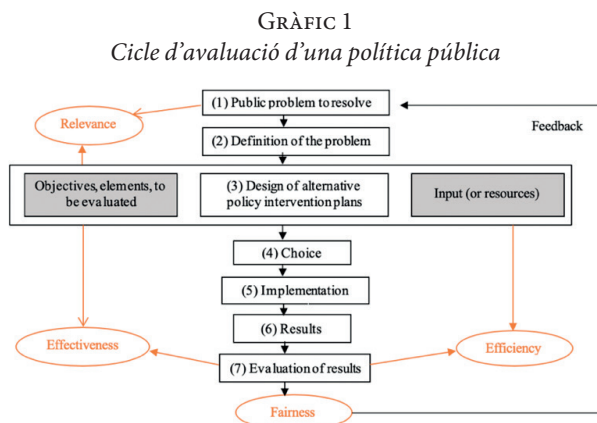
— La *rellevància* (*relevance*), que relaciona la definició del problema amb els objectius que es volen aconseguir mitjançant la pregunta «aquesta proposta seria pertinent, adequada i rellevant per solucionar el problema?».

— L'*efectivitat* (*effectiveness*), que posa en relació el problema i els objectius amb la pregunta «amb aquesta política, es complirien els objectius fixats per solucionar el problema?».

— L'*eficiència* (*efficiency*), que relaciona els recursos amb els resultats mitjançant la pregunta «els recursos que es volen emprar permetrien obtenir els resultats desitjats?».

— L'*equitat* (*fairness*), que analitza la justícia distributiva de les polítiques amb la pregunta «quin grup social es beneficiaria de la proposta?, quin en sortiria perjudicat?» i n'avalua la moralitat amb la pregunta «la proposta vulnera algun principi ètic o moral?, és permisible i justa aquesta vulneració?».

Vegem al gràfic 1 la relació d'aquests conceptes:

FONT: Gazzola (2014: 54).

2. Per a més detalls, vegeu Pena-Tarradellas (2020).

Malgrat la importància de tots aquests criteris, no podem avaluar ni l'efectivitat ni l'eficiència perquè desconeixem com s'executarien les propostes per complir els objectius i quins recursos s'emprarien per obtenir els resultats. Així doncs, l'anàlisi que presentem es basa en la rellevància i en l'equitat. Atès que aquest últim criteri és complex perquè es pot caure en biaixos subjectius, dediquem un apartat al concepte *justícia lingüística*.

2.2. *Les polítiques lingüístiques justes*

En les societats, les pluralitats poden provocar desacords que, per gestionar-los, requereixen determinar quins drets són més o menys permissibles. Concretament en l'àmbit de les llengües, s'han de considerar els dos grans valors que tenen: la comunicació i la identitat (Morales-Gálvez i Riera-Gil, 2019), per tal com, d'una banda, les llengües són un instrument de comunicació i, per tant, si una comunitat comparteix una llengua, es potencien la mobilitat, la millora de les oportunitats socioeconòmiques i valors com la cohesió i la convivència. Cal tenir en compte, però, que la comunicació quantitativa és diferent de la qualitativa, ja que, si bé el nombre de relacions és important, l'objectiu principal és l'efectivitat comunicativa, que només s'obté si els agents se senten segurs en la llengua que parlen. La manca de comunicació qualitativa pot crear desigualtats entre la població i, de retruc, poden sorgir problemes de cohesió social i de convivència. D'altra banda, les llengües també estan vinculades amb un valor relacionat amb la identitat de les persones: l'autonomia lingüística, entesa com el dret dels ciutadans a triar la llengua que volen emprar per relacionar-se.

D'acord amb Morales-Gálvez i Riera-Gil (2019), el motiu pel qual al món hi ha diversos models d'organització de la diversitat lingüística és perquè els estats atorguen un pes diferent a tots aquests valors. Catalunya no n'és cap excepció: mentre que alguns partits consideren que el més important és la comunicació quantitativa, d'altres creuen que ha de prevaldre la comunicació qualitativa i l'autonomia lingüística.

3. AVALUACIÓ

A continuació presentem l'anàlisi comparativa de les diverses propostes que fan els partits polítics catalans sobre el model lingüístic educatiu, agrupades en tres blocs.³ Al primer, Ciutadans (Cs) i el Partit Popular (PP), que estan en contra del model de conjunció en català; al segon, la Candidatura d'Unitat Popular (CUP), Junts per Catalunya (JxCat) i Catalunya en Comú Podem (comuns), que hi estan a favor, i,

3. Tot i que mitjançant aquesta agrupació es perd precisió, és la manera més efectiva d'avaluar les polítiques lingüístiques sense sobrepassar els límits d'extensió de l'article.

al tercer, Esquerra Republicana de Catalunya (ERC) i el Partit dels Socialistes de Catalunya (PSC), que volen renovar-lo. Seguint aquest ordre, exposem les propostes de les formacions a més d'indicar els problemes detectats (apartat 3.1) i, a continuació, n'avaluem la rellevància (apartat 3.2) i l'equitat (apartat 3.3).

3.1. *Les propostes*

Al primer bloc, en contra del model de conjunció, Cs defensa la implementació d'una escola trilingüe en què castellà, català i anglès siguin llengües vehiculars, amb «un percentatge no inferior al 25 % ni superior al 40 % de les hores lectives» (*Públic*, 2019), per aconseguir augmentar el nivell de castellà i d'anglès (que creu que és més baix que el de català) i impedir que parlar castellà sigui un problema a l'escola o en desplaçar-se entre regions. Així mateix, proposa canviar el model perquè el considera una via d'adoctrinament (Ciutadans, 2019a, 2019b i 2021). La proposta del PP és molt semblant: tot i que sempre havia apostat perquè els pares poguessin escollir entre català i castellà (*ElPeriòdic.com*, 2018), el 2019 va presentar una proposició de llei al Parlament a favor d'un model plurilingüe (Martí, 2019). A diferència de Cs, però, creu que l'anglès no ha de ser llengua vehicular, encara que en demana un 25 % de les hores (*Públic*, 2019), així com «un 25 % d'hores i dues assignatures troncats com a mínim per a qualsevol de les dues llengües oficials» (Partit Popular, 2021). A més, com Cs, vol posar fi al model de conjunció perquè el considera una arma [*sic*] d'adoctrinament (*ElPeriòdic.com*, 2018).

Al segon bloc, a l'extrem oposat, hi ha la CUP, que dona suport al model d'escola actual i defensa el català com a llengua comuna i oficial, ja que creu que és l'única manera d'aconseguir la cohesió social i evitar la discriminació per raó de llengua (CUP, 2019 i 2021). Per la seva banda, JxCat coincideix amb aquestes propostes i defensa el model de conjunció perquè garanteix assolir el ple domini de català i castellà a més d'un alt coneixement de l'anglès i, per tant, permet que no hi hagi divisió de la societat (Junts per Catalunya, 2019; Junts, 2021). Els comuns segueixen aquesta línia, ja que un dels seus objectius és consolidar l'escola pública catalana, que permet la igualtat d'oportunitats (Agències, 2019) i afavoreix la convivència de l'alumnat i la cohesió social (En Comú Podem, 2021).

Entre aquests dos blocs, se situen les posicions del tercer, ERC i el PSC, que defensen el model de conjunció com a model integrador i cohesionador, però que creuen que cal actualitzar-lo flexibilitzant-lo i encarant-lo cap al plurilingüisme (Esquerra Republicana, 2019 i 2021; Partit Socialista, 2021). D'aquesta manera, volen que el català sigui la llengua vehicular i prioritària de l'escola, però aposten per emfatitzar català o castellà segons el lloc com a mesura correctora de dèficits lingüístics històrics (Esquerra Republicana, 2020) o per adaptar l'aprenentatge lingüístic a les escoles d'acord amb el seu context sociolingüístic, en la línia del que s'indica al document del Departament d'Ensenyament (2018), i establir mesures compensatòries en els centres en què es detecti que d'alguna de les dues llengües no s'han adquirit les compe-

tències pertinents (Partit Socialista, 2021). Així mateix, volen donar més pes a la tercera llengua, però, mentre que el PSC parla només de fer més anglès, ERC planteja introduir les llengües de la immigració (Esquerra Republicana, 2020; González, 2019). Pel que fa a aquestes propostes, cal destacar que tant ERC com el PSC opten per una formulació força generalista, pròpia dels programes electorals, que no permet acabar de saber si el que plantegen va en la línia del que apunta el Departament d'Ensenyament (2018) —introduir més ús vehicular del castellà només si en «entorns de catalanització plena» no s'assoleixen els resultats equiparables als de català— o si, en canvi, prenen com a criteri de base la composició de l'alumnat segons quina L1 predomini per tal d'augmentar les hores de castellà o de català. Les autores d'aquest article, però, es decanten per la segona opció perquè, d'una banda, ERC (2020) parla de «posar més èmfasi en una o altra llengua [...] com a mesura correctora» i, de l'altra, el PSC (2021), «d'adaptar l'aprenentatge [lingüístic] a les escoles d'acord amb la realitat sociolingüística del seu entorn». Per tant, sembla que tots dos partits creuen que aquesta flexibilització s'ha d'aplicar de forma extensa a tots els centres tenint en compte el seu context sociolingüístic i històric, i no analitzant el nivell lingüístic assolit (que, a més, es difícil d'avaluar perquè pot variar segons les promocions, cosa que no permet anticipar-se per revertir possibles mancances).

3.2. *Avaluació de la rellevància*

Per avaluar la rellevància de totes les propostes cal, primer, definir el problema detectat, ja que la finalitat d'aquest criteri és determinar si la política és pertinent per solucionar-lo.⁴

Cs i el PP detecten quatre problemes: *a)* a l'escola pública catalana no està garantit poder aprendre castellà, català i anglès; *b)* el nivell de castellà i d'anglès és massa baix perquè s'estudia massa català; *c)* el model de conjunció en català és una eina d'adoctrinament polític, i, finalment, per a Cs, *d)* la vehicularitat del català deixa els castellanoparlants en inferioritat perquè els és una dificultat i un obstacle. Per determinar la rellevància de les seves propostes cal plantejar-se, doncs, si un model trilingüe o plurilingüe és pertinent per solucionar aquests problemes. Pel que fa a la primera qüestió, es pot arribar a la conclusió que les mesures que plantegen permetrien garantir una educació en les tres llengües i que, per tant, serien adequades per resoldre el problema. Quant a la segona, en un primer moment es pot pensar que un model trilingüe o plurilingüe afavoriria l'augment del nivell de castellà i d'anglès, i que la proposta és rellevant. Tanmateix, cal tenir present que un idioma no s'aprèn només a l'escola, sinó també amb el contacte directe. Per tant, tot i que canviar el model podria ser adequat, segurament no seria suficient per revertir la situació. A més, en el cas del castellà, la proposta podria ser fins i tot irrellevant perquè, tenint en compte

4. No entrem a discutir el fonament ideològic dels problemes identificats pels partits ni si són realment un problema o no, i ens limitem a avaluar les propostes que cada formació fa per resoldre'ls.

que els nens hi estan sempre en contacte (a la televisió, a Internet, etc.), el grau de millora que tindrien introduint-ne més hores lectives podria ser mínim. Amb relació al problema de l'adoctrinament, la mesura sí que seria rellevant si pensem que és degut al nombre d'hores de català. Ara bé, si creiem que no és fruit de l'ensenyament d'una llengua, sinó d'unes idees, la rellevància seria relativa perquè el professorat no canviaria. Finalment, pel que fa a l'últim problema, com que la implantació d'un model trilingüe restaria força al català, parlar només castellà no seria un impediment tan gran, però, si fos trilingüisme real, el català es continuaria estudiant i la proposta seria insuficient.

Com hem vist, les propostes del segon bloc són als antípodes de les del primer, cosa que significa que els problemes detectats són també diferents. El principal problema per a la CUP, JxCat i els comuns és que, si no s'estableix el català com a llengua comuna, hi pot haver separació o discriminació per raó de llengua i desigualtat d'oportunitats. De fet, aquesta és la idea que apunten Flors-Mas i Vila (2019) quan expliquen que el baix rendiment d'alguns alumnes castellanoparlants pot ser degut al predomini actual del castellà a les aules. En aquest sentit, doncs, la defensa del model de conjunció és completament rellevant.

Partint de la importància de tenir el català com a llengua de cohesió, segons aquests partits, sorgeix un segon problema: si els nens castellanoparlants no aprenen el català a l'escola, no el parlaran mai al mateix nivell que els catalanoparlants. Segons CSASE (2017), el model de conjunció actual permet que tothom aprengui català i castellà al mateix nivell, cosa que coincideix amb el que apunten Flors-Mas i Vila (2019) pel que fa a la bilingüització de la població jove. Per tant, si un dels objectius de la CUP, JxCat i els comuns és garantir que tothom aprengui les dues llengües, un cop més, podem considerar que les propostes són del tot adequades.

El tercer bloc, amb ERC i el PSC, se situa en un punt intermedi: comparteixen la idea amb el segon bloc de defensar el model de conjunció en català, però creuen que cal flexibilitzar-lo. Podem concloure, doncs, que aquestes formacions, d'una banda, creuen que a Catalunya podria ser un problema que no s'estudiés català, perquè els castellanoparlants no l'aprendrien i això posaria en risc la cohesió i la igualtat d'oportunitats. En aquest sentit, la seva proposta de defensa del model de conjunció és, com en el bloc anterior, rellevant. Tanmateix, detecten altres problemes que són més semblants als que exposen Cs i el PP. En primer lloc, observen que hi ha zones amb dèficits lingüístics, per la qual cosa la proposta d'adaptar les hores de castellà i català també és pertinent, tot i que potser no seria suficient perquè, com hem dit, una llengua no s'aprèn només a l'escola i, per molt que se n'incrementessin les hores, podria ser que la situació no canviés gaire. Finalment, aquestes dues formacions també creuen que cal augmentar el nivell de la tercera llengua, de manera que la proposta d'enfocar el model actual cap al plurilingüisme pot ser rellevant, però segurament no suficient, perquè amb les hores lectives de què es disposa és difícil assolir un bon nivell de tres idiomes o més.

3.3. *Avaluació de l'equitat*

3.3.1. *Avaluació de la justícia distributiva*

Quant a la justícia distributiva, en la proposta de Cs i el PP, d'una banda, hi guanyen els castellanoparlants, perquè si es redueixen les hores de català en poden fer més en la seva llengua materna i això, d'entrada, els dona més facilitats dins de l'aula. Així mateix, també hi guanyaria tota la societat pel que fa al coneixement d'anglès. D'altra banda, però, les persones que hi sortirien perdent serien més: els catalanoparlants veurien afectat el grau d'aprofundiment en la seva llengua materna i potser, a la llarga, perjudicat o anul·lat el dret de viure en català pels motius que apunta Vila (2019) —saber català acaba sent opcional, la tendència de convergir lingüísticament cap al castellà i la creixent desoficialització del català en favor del castellà. D'aquesta manera, si bé és cert que hi podria haver comunicació quantitativa entre els dos grups (perquè el castellà és la llengua majoritària que es continuaria aprenent), es reduiria la comunicació qualitativa, i, al capdavant, perjudicaria la societat perquè podria causar una separació de la població per raó de llengua i crear desigualtats. Així, malgrat que aquest model afavoriria sobretot els castellanoparlants, també els perjudicaria perquè coneixerien un idioma menys (o amb menys profunditat) que els catalanoparlants i perdrien oportunitats laborals (Morales-Gálvez i Riera-Gil, 2019).

Amb la proposta de la CUP, JxCat i comuns, els papers s'inverteixen. Per començar, els castellanoparlants hi guanyen perquè poden aprendre una llengua més i tenen més oportunitats laborals; així mateix, com que l'objectiu del model de conjunció és que tothom conegui bé les dues llengües, es garanteixen els drets lingüístics de tothom. Al final, doncs, el benefici és general perquè no hi ha desigualtats ni separació de la població per raó de llengua, i la comunicació quantitativa i la qualitativa estan assegurades (Morales-Gálvez i Riera-Gil, 2019). Ara bé, també hi ha pèrdues: els castellanoparlants es veuen perjudicats perquè en començar l'escola no saben català i durant un temps estan en situació d'inferioritat; a més, d'entrada, ningú millora el nivell d'anglès.

Amb la proposta d'ERC i el PSC, les pèrdues i els guanys serien una barreja del que hem vist fins ara. D'una banda, com que donen suport al model de conjunció, hi hauria els mateixos beneficis que amb la proposta de la CUP, JxCat i comuns, a més que tothom tindria bon nivell d'una llengua més. D'altra banda, pel que fa a les pèrdues, com en el cas anterior, també es veurien perjudicats els castellanoparlants a l'inici de l'educació perquè continuarien estant en inferioritat, sobretot a les zones on es potenciés el català. Alhora, però, igual que amb Cs i el PP, tot i que ERC i el PSC defensin el model de conjunció, potser també hi sortirien perdent els catalanoparlants i, de retruc, tota la societat. La cerca de l'equilibri lingüístic que propugnen ERC i el PSC podria funcionar a les zones amb més predomini del castellà, ja que, si s'augmentessin les hores de català, hi guanyaria tota la població i s'aconseguirien els mateixos beneficis que amb el model actual: els castellanoparlants aprendrien català i els catalanoparlants continuarien dominant el castellà perquè és una llengua majoritària que s'imposa en

molts àmbits de la vida (Vila, 2019). En canvi, si a les zones amb predomini del català s'augmentessin les de castellà, podria ser que no s'obtingués el mateix resultat.

Si considerem vàlida la premissa que hi ha territoris en què el nivell de castellà és inferior, amb la proposta d'ERC i el PSC, els catalanoparlants se'n beneficiarien, per tal com, a més de parlar el català, millorarien el castellà. Ara bé, tenint en compte les dades de CSASE (2017), podem concloure que el grau de millora no seria substancial. Així mateix, no es pot oblidar ni menystenir la relació de subordinació entre totes dues llengües: mentre que el català és una llengua minoritzada que pot resultar difícil d'aprendre fora de l'escola, el castellà és una llengua majoritària que s'acaba imposant si la primera no es protegeix (Vila, 2019). Per aquest motiu, si s'apliqués la proposta d'ERC i el PSC, podria passar que als territoris on es potenciés el castellà les minories no catalanoparlants tinguessin dificultats per aprendre el català (perquè en farien menys hores a l'escola i rebrien pocs estímuls externs en aquesta llengua) i, per tant, perdrien oportunitats laborals (ja que sabrien una llengua menys, o amb menys profunditat, que els catalanoparlants). A més, a la llarga, aquesta situació podria tenir impacte sobre tota la població: els catalanoparlants potser haurien de canviar de llengua en algunes interaccions, hi hauria disminució de la comunicació qualitativa i separació de la població per raó de llengua, i podrien sorgir desigualtats (Morales-Gálvez i Riera-Gil, 2019). És cert que, en aquest punt, podríem pensar que la flexibilització que busca ERC i el PSC té com a objectiu garantir un millor coneixement del castellà mantenint el de català i que, per tant, si no s'aprenués prou català, es reajustaria el model. Tanmateix, estariem de nou al punt inicial: els no catalanoparlants tornarien a tenir un bon nivell de català, però els catalanoparlants farien menys hores de castellà. L'intent d'equiparar les hores totals de contacte hauria de passar per segregar els alumnes en dues classes segons la llengua que s'hagués de potenciar, i això vulneraria el principi de la no separació de la població per raó de llengua, defensat per ERC i el PSC i recollit a la Llei d'educació.

3.3.2. Avaluació de la moralitat

Tot i que després de l'anàlisi de la justícia distributiva es comencen a veure diferències en el grau de validesa de les propostes, l'avaluació des del punt de vista de la moralitat permet acabar de perfilar-les. Cs i el PP, per defensar la seva proposta de model lingüístic trilingüe o plurilingüe, es basen en el principi de la UNESCO que estableix que tothom té dret a l'ensenyament en la llengua materna i, doncs, apellen al principi ètic segons el qual, si una persona és castellanoparlant, té dret a ser educada en castellà. És cert que el model de conjunció en català vulnera aquest dret, però, com subratlla GELA (2019), aquesta recomanació està pensada per a grups minoritaris (o minoritzats) que es troben en una situació d'hegemonia lingüísticocultural per part d'un grup dominant, que no és el cas del castellà (Morales-Gálvez i Riera-Gil, 2019). A més, aquest dret no està reconegut a l'ordenament jurídic espanyol (Pons, 2014), per la qual cosa podem concloure que el principi que empren Cs i el PP té poc fonament.

En canvi, els partits que defensen el model de conjunció empren altres arguments relacionats amb la justícia lingüística. D'una banda, creuen que aquest model preserva el valor de l'autonomia lingüística (Morales-Gálvez i Riera-Gil, 2019), perquè, com que tothom acaba sabent català i castellà, es pot escollir la llengua que es vol parlar. D'altra banda, apellen a dos principis ètics importants: el dret a viure en la llengua materna (català o castellà), recollit a l'Estatut, i la cohesió social, recollit a la Llei d'educació. En el primer, la defensa del model de conjunció garanteix el dret de cadascú a viure en la llengua materna perquè tothom coneix les dues; en canvi, amb el model de Cs i el PP, podria passar que els castellanoparlants cada cop sabessin menys català i que, per tant, els catalanoparlants no poguessin viure plenament en català, sobretot a causa de la tendència a la convergència lingüística (Vila, 2019). En el segon, es tracta d'un valor consensuat perquè tothom vol viure en una societat en què no hi hagi conflictes per raó de llengua.

Segons els partits del segon i del tercer blocs, l'única manera d'aconseguir aquesta cohesió social és amb el model de conjunció, que permet que el català esdevingui la llengua d'unió de tota la població, que tothom pugui comunicar-s'hi i que no hi hagi desigualtats. En canvi, Cs i el PP no ho consideren important i defensen que tothom s'expressi en la llengua que vulgui. Tot i que a primera vista totes dues idees semblen vàlides, si només es fomenta la idea de la lliure elecció lingüística i no es defensa l'existència d'una mena de llengua franca, és probable que els ciutadans a poc a poc deixin de ser bilingües (Vila, 2019), de manera que arribi un punt en què es perdi la cohesió social i la igualtat d'oportunitats que ha suscitat el model de conjunció en català (Pradilla, 2016) i acabi produint-se la segregació entre grups socials (Vila, 1998). Així doncs, encara que alguns sectors consideren que el model de conjunció en català vulnera el dret a ser educat en la llengua materna, el benefici que s'obté a la llarga és més gran, perquè s'aconsegueix que la població parli les dues llengües i, per tant, que tothom tingui els drets garantits i visqui en harmonia. D'aquesta manera, el model que defensen tant la CUP, JxCat i comuns, com ERC i el PSC, tot i que no és ideal, pot considerar-se moralment més just i permisible que el de Cs i el PP.

Malgrat que els partits del segon i del tercer blocs comparteixen arguments i apellen a principis ètics iguals, les propostes són diferents perquè discrepen en dos punts: ERC i el PSC, d'una banda, creuen que defensar la cohesió social i el dret a viure en la llengua materna no és inconciliable amb el fet d'adaptar el currículum lingüístic a la realitat de cada territori per compensar dèficits; de l'altra, opten per encarar el model actual cap al plurilingüisme. És per aquest motiu que cal preguntar-se si *model de conjunció en català*, *flexibilització* i *plurilingüisme* són compatibles. És cert que, des de l'actualització el 2014 dels objectius dels projectes lingüístics de centre, es recull la possibilitat de fer «adequacions de les llengües a la realitat sociolingüística dels centres» (Mena, 2019), per la qual cosa podríem pensar que aquesta flexibilització ja s'està aplicant i que el debat entre el grau de moralitat de les propostes del segon i del tercer blocs és estèril perquè defensen el mateix. Tanmateix, des d'un punt de vista ètic no és exactament igual: no és el mateix preveure la possibilitat que en algunes escoles en concret calgui reforçar una llengua —i deixar-ho en mans dels docents—

que establir com a base la idea que a tot Catalunya, o en una part significativa, cal un reforç d'una de les dues —que és el que ERC i el PSC deixen entreveure amb afirmacions com «posar més èmfasi en una o altra llengua [...] com a mesura correctora de dèficits» (Esquerra Republicana, 2020) o com «adaptarem el seu aprenentatge [de les llengües] a les escoles d'acord amb la realitat sociolingüística de l'entorn» (Partit Socialista, 2021)— perquè, mentre que en el primer cas l'implícit és que el model de conjunció funciona (exceptuant-ne alguns casos), en el segon és que no ho fa i que, per tant, s'ha d'avaluar la situació en cada zona o escola i marcar percentatges diferents per compensar desequilibris, tot i que és gairebé impossible que hi hagi algú que pugui establir quins percentatges s'han d'impartir (Ortega, 2019).

Així mateix, la proposta d'ERC i el PSC trontolla quan es demostra que, de fet, segons com s'apliqui, pot entrar en contradicció amb els principis ètics que defensen: fer més hores de català a les zones castellanoparlants no impediria que els alumnes sabessin les dues llengües perquè el castellà és una llengua majoritària que s'aprèn fàcilment en entorns no educatius. En canvi, fent més hores de castellà a les zones catalanoparlants aquest equilibri no seria tan fàcil de mantenir: els no catalanoparlants tindrien menys oportunitats d'obtenir un bon nivell de català perquè a l'escola no en farien tant i hi tindrien poc contacte (Carracelas, 2012). Per tant, ERC i el PSC, en realitat arriscarien els dos principis ètics que defensen: el dret a viure en la llengua materna i la cohesió social. Així doncs, tot i que aparentment un model flexibilitzador encarat al plurilingüisme sembla ideal per satisfer totes les necessitats de la societat, pot considerar-se moralment menys vàlid perquè, a la llarga, podria fer perillar el consens social i pedagògic que els partits tant del segon bloc com del tercer volen preservar.

4. CONCLUSIÓ

El 1983, el Parlament va aconseguir arribar a un dels acords més importants per a la recuperació del català després de molts anys de franquisme: l'aprovació per unanimitat de la Llei de normalització lingüística i l'assentament de les bases del model de conjunció en català. Els últims anys, però, i sobretot des de l'esfera política, han aparegut veus crítiques amb aquest model i l'han situat a la corda fluixa. Per aquest motiu, l'objectiu principal d'aquest article era trobar un mètode d'anàlisi que permetés avaluar d'una manera objectiva les propostes de política lingüística educativa que es debaten actualment i determinar quina és més vàlida.

Per dur a terme aquesta tasca, el model de Gazzola (2014) demostra ser una bona metodologia amb vista a una avaluació *ex ante*, ja que estableix uns passos clars i té en compte criteris que són molt importants per aconseguir una radiografia acurada de la realitat. A més, respecte a la moralitat, l'avaluació s'ha reforçat amb els treballs de Vila (2019) i Morales-Gálvez i Riera-Gil (2019), gràcies als quals hem pogut concloure que el model que s'ha aplicat fins ara a Catalunya, el de conjunció en català, continua sent el més just i permisible, ja que és l'únic que garanteix la protecció de la

llengua minoritzada i, doncs, la preservació dels drets lingüístics de tothom, la cohesió social i la igualtat d'oportunitats.

A banda d'aquesta conclusió general, cal constatar que, tot i la diversitat de forces polítiques de l'arc parlamentari, en aquest tema només es distingeixen tres grans blocs que, a més, trenquen la relació que s'ha intentat establir, segons la qual defensar el model de conjunció implica ser partidari de la independència —ERC, independentista, és més a prop del PSC, autonomista; els comuns, autonomistes, són més a prop de JxCat i la CUP, independentistes— i, per tant, es desdibuixa la idea que el model de conjunció és una via d'adoctrinament. Finalment, aquest estudi permet percebre l'evolució del PSC, que l'any 1983 va proposar el sistema lingüístic actual i que ara el qüestiona apel·lant a conceptes com el del nivell de castellà, que, tanmateix, segons els resultats de les proves estandarditzades i verificables de competència lingüística com les del Consell Superior d'Avaluació del Sistema Educatiu, mai no ha estat per sota del de català.

BIBLIOGRAFIA DE REFERÈNCIA

- AGÈNCIES (2019). «CatECP presentarà una proposta de resolució per “reforçar” la immersió lingüística com a “model cohesionador i de futur”». *La República* (3 desembre).
- ANUARIS.CAT (2014). «Del Tribunal Suprem al Tribunal Constitucional» [en línia]. <https://web.archive.org/web/20160415140630/http://anuaris.cat/article/llengua_del_tribunal_suprem_al_tribunal_constitucional/589/> [Consulta: 10 març 2020].
- ARENAS, Joaquim (2007). «Una escola per viure, una llengua per a la vida». *Revista del Col·legi Oficial de Doctors i Llicenciats en Filosofia i Lletres i en Ciències de Catalunya*, núm. 128, p. 34-49.
- CARRACELAS, Pilar (2012). «Carta al ministre Wert». *El Punt Avui* (7 desembre).
- CIUTADANS (2019a). *El debat de La 1* [en línia]. <<https://www.facebook.com/watch/?v=611277432670368>> [Consulta: 14 març 2020].
- (2019b). *Un gran acuerdo nacional para poner España en marcha* [en línia]. <<https://www.ciudadanos-cs.org/programa-electoral/>> [Consulta: 14 març 2020].
- (2021). *Programa electoral* [en línia]. <<https://todos.cat/?lg=ca>> [Consulta: 1 març 2020].
- CSASE (2017). *El coneixement de les llengües catalana i castellana de l'alumnat de Catalunya*. Barcelona: Departament d'Ensenyament.
- CUP (2019). *Una agenda valenta per canviar-ho tot (2019-2023)* [en línia]. <<http://documenta.cup.cat/programa/tags/llengua/>> [Consulta: 14 març 2020].
- (2021). *Un nou cicle per guanyar* [en línia]. <<https://img.beteve.cat/wp-content/uploads/2021/01/programa-electoral-cup-eleccions-catalunya-2021-2.pdf>> [Consulta: 1 març 2020].
- DEPARTAMENT D'ENSENYAMENT = GENERALITAT DE CATALUNYA (2015). *La llengua a l'escola catalana: un model d'èxit*. Barcelona: Generalitat de Catalunya.
- (2018). *El model lingüístic del sistema educatiu de Catalunya: L'aprenentatge i l'ús de les llengües en un context educatiu multilingüe i multicultural*. Barcelona: Generalitat de Catalunya.

- ELPERIÒDIC.COM (2018). «El PP exige al Gobierno que garantice la libre elección de la lengua en la educación». *El Periòdic.com* (26 setembre).
- EN COMÚ PODEM (2021). *El canvi que Catalunya mereix* [en línia]. <<https://img.beteve.cat/wp-content/uploads/2021/01/programa-comuns-14-febrer.pdf>> [Consulta: 1 març 2020].
- ESQUERRA REPUBLICANA (2019). *Programa electoral* [en línia]. <<https://vadellibertat.esquerra.cat/pdf/programa-corts-espanyoles-2019.pdf>> [Consulta: 15 març 2020].
- (2020). *L'educació, el planter de la ciutadania poliglota* [en línia]. <<https://www.esquerra.cat/ca/leducacio--el-planter-de-la-ciutadania-poliglota>> [Consulta: 15 març 2020].
- (2021). *Programa electoral* [en línia]. <<https://img.beteve.cat/wp-content/uploads/2021/01/programa-electoral-erc-eleccions-2021.pdf>> [Consulta: 1 març 2021].
- FLORS-MAS, Avellí; VILA, F. Xavier (2019). «¿Ahogados en una confusión?». *Politikon* (4 abril).
- GAZZOLA, Michele (2014). *The evaluation of language regimes: Theory and application to multilingual patent organisations*. Amsterdam: John Benjamins.
- GELA = GRUP D'ESTUDI DE LLENGÜES AMENAÇADES (2019). «De llengües maternes i discriminades (i la llengua de signes catalana)». *VilaWeb* (29 juliol).
- GONZÁLEZ, Sara (2019). «La militància del PSC reclama a la direcció tancar files amb la immersió lingüística». *Nació Digital* (5 desembre).
- JUNTS (2021). *Programa electoral* [en línia]. <<https://img.beteve.cat/wp-content/uploads/2021/02/programa-electoral-junts-020221.pdf>> [Consulta: 1 març 2020].
- JUNTS PER CATALUNYA (2019). *Eleccions al Congrés i al Senat: Programa electoral: 10 de novembre de 2019* [en línia]. <https://media.timtul.com/media/pdecat/Programa%20Electoral%20Eleccions%20Generals%2010%20novembre%202019_20191114101701.pdf> [Consulta: 14 març 2020].
- MARTÍ, Pep (2019). «El PP català es felicita perquè la immersió “ja no és sagrada”». *Nació Digital* (9 desembre).
- MAYANS, Pere (2014). «Cronologia de l'ensenyament del català i en català/2. Els anys del franquisme. La lenta represa del català». *Blocs Més VilaWeb* (21 novembre).
- MENA, Joan (2019). «La immersió lingüística en primera persona». *Ara* (12 desembre).
- MORALES-GÁLVEZ, Sergi; RIERA-GIL, Elvira (2019). «Què són polítiques lingüístiques justes? Els paradigmes actuals de la justícia lingüística». *Revista d'Estudis Autònoms i Federals*, núm. 30, p. 25-56.
- ORTEGA, Rudolf (2019). «La impossible immersió flexible». *El País.cat* (18 desembre).
- PADRÓ, Arnau (2016). «La imposició del castellà en l'educació, una guerra que està guanyant Espanya». *L'Unilateral: El digital de la República Catalana* (25 juliol).
- PARTIT POPULAR (2021). *Principales propuestas para una Cataluña mejor* [en línia]. <<http://www.ppcatalunya.com/101-principales-propuestas-para-una-cataluna-mejor/>> [Consulta: 1 març 2020].
- PARTIT SOCIALISTA (2021). *Catalunya necessita un canvi* [en línia]. <<https://img.beteve.cat/wp-content/uploads/2021/01/programa-electoral-psc-eleccions-catalunya-2021-14-f.pdf>> [Consulta: 1 març 2021].
- PENA-TARRADELLES, Joana (2020). *La immersió lingüística a la corda fluixa: anàlisi de polítiques lingüístiques*. Treball de fi de grau. Barcelona: Universitat Pompeu Fabra.
- PONS, Eva (2014). «La regulació lingüística de la LOMCE: i ara, la via legislativa». *Revista de Llengua i Dret*. Blog (13 març).

- PRADILLA, Miquel À. (2016). «El model lingüístic educatiu a Catalunya. Crònica glotopolítica d'una involució». *Estudis Romànics*, núm. 38, p. 295-309.
- PÚBLIC (2019). «El PSC s'alinea amb els partits sobiranistes per tombar les proposicions de Cs i PP contra la immersió lingüística». *Público.es* (11 desembre).
- PUIG, Josep M. (1995). «La llengua de l'ensenyament (Comentari a la Sentència del Tribunal Constitucional 337/1994, de 23 de desembre)». *Revista de Llengua i Dret*, núm. 23, p. 23-40.
- VILA, F. Xavier (1998). «Escola i promoció de l'ús: el paper del 'model de conjunció en català'». *Llengua i Ús*, núm. 11, p. 65-76.
- (2019). «Models de política lingüística i els seus condicionaments sociolingüístics: aplicacions al cas de Catalunya». *Revista d'Estudis Autònoms i Federals*, núm. 30, p. 97-145.
- VILA, Ignasi (1991). «La normalització lingüística a l'ensenyament no universitari de Catalunya (1980-1990)». *Treballs de Sociolingüística Catalana*, núm. 9, p. 47-73.
- VILA, Ivan (2013). «Germana gran de totes les normes». *El Punt Avui* (6 abril).